

BRTKO, R. *Kontroverzie medzi prokuliánmi a sabiniánmi.***Levoča: MTM, 2020, 165 s.**

Všechny vědní obory, římské právo nevyjímaje, mají určitá témata, k nimž se vrací badatelé každé generace. Mezi tyto „věčné“ problémy římského práva patří také ten, kterým se ve své knize zabýval R. Brtko. Zkoumání rozdílných řešení právních otázek příslušníky starořímských právních škol se právní romanisté věnují již bezmála dvě století od vydání první práce na toto téma od H. E. Dirksena.¹ Nicméně v kontextu slovenské a české právní romanistiky se jedná o první souhrnné uchopení názorových rozdílností obou velkých právních směrů. V odborné literatuře se hovoří o šedesáti čtyřech takovýchto případech a podrobně všechny analyzovat by vydalo na několikadvazkové dílo. Autor recenzované knihy uchopil tuto problematiku jiným způsobem. Položil si tři otázky, nebo možná vhodněji si vytyčil tři hypotézy, týkající se názorových rozdílů příslušníků obou škol. Ty byly také kritériem pro výběr jednotlivých kontroverzí, které podrobil důkladnému zkoumání pomocí analýzy dochovaných informací. Především se jedná o justiniánská Digesta a Gaiovy Instituce, další velké zákoníky (Instituce justiniánské a oba Codexy, jak císaře Theodosia, tak i Iustiniana) jsou na takoveto zprávy totiž velmi skoupé. Něco málo informací pak obsahují také *Sententiae Pauli* a *Regulae Ulpiani*.

Tématem první z hypotéz je, že se Prokuliáni pomocí analogie sice pokoušeli přetvořit římské právo, avšak vycházeli ze starého *ius civile*, které pouze přizpůsobovali novým poměrům. Obsahem druhé hypotézy je, že Sabiniáni dávali naproti tomu přednost vytvoření zcela nových právních institutů i postupů. Na to pak navazuje hypotéza třetí, že co se týče nabytí vlastnického práva, Sabiniáni sice zohledňovali projev vůle nabyvatele, nicméně se zcela neoprostili od důrazu kladeného na formu příslušných právních jednání, zatímco Prokuliáni dávali spíše přednost projevu vůle czizitele.

Recenzovaná kniha se člení na pět velkých kapitol. První z nich je věnována obecným otázkám této problematiky, přičemž výchozím textem je zpráva Sexta Pomponia² dochovaná v Digestech. Poté se autor věnuje různým vysvětlením obsaženým v odborné literatuře, která vysvětluje rozdíly v řešení některých právních otázek u Sabiniánů a Prokuliánů, jako jsou politická, filozofická a metodologická východiska.

V následujících kapitolách jsou pak probírány jednotlivé případy rozdílných názorů zástupců obou škol na konkrétní právní instituty. Nejdříve se autor věnoval otázkám,

¹ Beiträge zu Kunde des römischen Rechts. I. Abhandlung: Über die Schulen der römischen Juristen. Leipzig: Hinrichs, 1825.

² D. 1, 2, 2, 47–53 (*Pomp. lib. sing. enchir.*).

které se váží k nabytí vlastnictví a držby. Postupně jsou zde rozebrány otázky spojené s vindikačním odkazem, okupací opuštěné věci a pokladu, krádeží a zcizením držby. Závěrem pak konstatuje, že zatímco se Prokuliáni domnívali, že vlastnické právo k věci se nabyvá skrze jednostranný úkon nabyvatele, Sabiniáni naproti tomu kladli důraz na právní vztah zcizitele s nabyvatelem.

Další kapitola je věnována rozdílným přístupům příslušníků obou škol k tvorbě práva, které autor vhodně označil za rozpor mezi analogií a autonomií. Zejména se zde věnoval jednomu z nejtypičtějších právních jednání starého *ius civile* – mancipaci –, dále se pak soustředil na otázky nabytí vlastnického práva v případě zpracování věci, a mimořádná pozornost je zaměřena na otázky vázící se ke smlouvě o koupi a prodeji, a to jak jejímu původu, tak i ceně prodávané věci. Zcela po právu jsou zde zařazeny také dva případy rozporů, které spolu na první pohled souvisí jen málo. Jedná se o určení, od kdy je možné mezi mancipační věci počítat tažná zvířata, a především stanovení věku dospělosti. Přes, v tomto případě, zdánlivou výměnu názorových postojů obou škol, dospívá autor k závěru, že k ní nedošlo, protože Prokuliáni vyžadovali nejen dosažení 14 roku věku, ale zároveň také schopnost muže k plození, zatímco Sabiniáni se „spokojili“ s druhou uvedenou podmínkou.

Následuje rozbor vztahující se k problematice nabytí vlastnického práva *mortis causa*. Na příkladech jako je *legatum per praeceptionem*, postoupení pozůstalosti, *cretio*, *condicio impossibilis* u odkazu, aby byly z mnoha rozebíraných případů uvedeny alespoň některé, dospívá R. Brtko k následujícím závěrům. Prokuliáni se striktně přidržovali právní struktury zkoumaných institutů, stáli tedy na pozici označované tradičně jako *verbum*. Sabiniáni pak kladli důraz na skutečnou vůli zůstavitele, které dávali přednost, rozhodující pro ně tedy byla *voluntas*.

V závěrečné kapitole je pozornost věnována kontroverzím mezi Sabiniány a Prokuliány ohledně interpretace právních jednání *inter vivos*. Obsahuje rozbor *stipulatio*, *mandatum*, *datio in solutum* nebo *nomina transcripticia*. Rozdíl ve všech uvedených případech přitom spočíval v důrazu, jaký byl kladen na strukturu právních institutů, nebo na cíl jednajícího. Prokuliáni kladli jednoznačně důraz na tzv. *negotium gestum*, tedy na to, zda bylo příslušné právní jednání uzavřeno či nikoli. Pro Sabiniány pak stálo na prvním místě subjektivní hledisko, také v těchto případech kladli opět důraz na skutečnou vůli jednajících.

V závěru³ pak autor shrnuje, že i když jsou rozdíly mezi oběma právními školami zahaleny stále ještě tajemstvím, je možné konstatovat, že odlišnosti mezi nimi vycházely především z jejich metodologického přístupu k řešení jednotlivých problémů.

Kniha R. Brtky je založena na důsledném vytěžení originálních právních textů. Díky tomu také přesvědčivě argumentuje a zdůvodňuje své závěry. Je třeba se zastavit také u seznamu použité literatury. To, že jsou v něm uvedeny různojazyčné tituly, je u odborné práce sice očekáváno, avšak je třeba vyzdvihnout jejich široký záběr – jedná se o odbornou literaturu anglickou, německou i francouzskou, ale především a na prvním místě italskou, která je zastoupena mimořádným způsobem, což svědčí o velkém přehledu autora.

R. Brtko shromáždil velké množství materiálu, s nímž kriticky pracoval v duchu *lege artis* vědy o římském právu. Recenzovaná kniha se nepochybně řadí mezi mimořádně kvalitní

³ S. 151.

vědecké počiny v oblasti právní romanistiky, a to nejen svým zpracováním, ale stejně tak i do značné míry díky průlomovým závěrům, které korigují některé starší, a dosud obecně přijímané, teze⁴ vztahující se ke zkoumané problematice.

Michal Skřejpek

doi: 10.14712/2464689X.2021.10

⁴ Zejména BAVIERA, G. *Le due scuole dei giuristi romani*. Roma: L'Erma di Bretschneider, 1970.